

316.3
Т 82

М.В. ТУЛЕНКОВ

**ТЕОРІЯ СИСТЕМ
І СИСТЕМНИЙ
АНАЛІЗ У
СОЦІОЛОГІЇ**

ПІДРУЧНИК

ВИДАВНИЦТВО "КАРАВЕЛА"

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології

М. В. Туленков

**ТЕОРІЯ СИСТЕМ
І СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ
У СОЦІОЛОГІЇ**

ПІДРУЧНИК

Київ -2020

УДК 316.3

T 82

*Рекомендовано вченою радою
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова(протокол № 8 від 25.09.2019 року)
та вченою радою факультету соціології Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 18.10.2019 року)*

Рецензенти:

Кудряченко А. І., доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;

Михальченко М. І., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;

Шульга М. О., доктор соціологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України.

Туленков М. В.

T 82 Теорія систем і системний аналіз у соціології: підручник. – Київ : Каравела, 2020. – 596 с.

ISBN 978-966-8019-92-2

У підручнику розглядаються генезис та концептуальна еволюція системного світогляду, історичні етапи становлення загальної теорії систем і системного аналізу, а також їхня роль і місце в структурі сучасного наукового знання. У виданні також подається понятійно-категоріальний апарат загальної теорії систем і системного аналізу, системні закони і принципи, логіка, методологія, методика і методи системних досліджень. Системний підхід у контексті соціологічної науки аналізується в якості продуктивного засобу утворення системних концепцій та визначального принципу вивчення складних соціальних процесів і явищ, а також як універсальна технологія пізнання природи та особливостей соціальних об'єктів у перебігу їхнього функціонування та подальшого розвитку в умовах глобальних соціально-економічних, політичних і соціокультурних трансформацій суспільної системи.

Призначений для науковців, викладачів, аспіратів, студентів і усіх тих, хто цікавиться актуальними питаннями формування системного кругозору і світогляду, необхідністю пізнання системних законів і принципів з метою кращого розуміння природи суспільного буття, а також можливістю використання системної методології та системного аналізу в процесі організації та проведення конкретних соціологічних досліджень.

УДК 316.3

© Туленков М. В., 2020

ISBN 978-966-8019-92-2

© Видавництво«Каравела», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
Розділ 1. Загальна теорія систем як наукова основа системного аналізу.....	9
1.1. Концептуальна еволюція системного світогляду.....	9
1.2. Загальна теорія систем як галузь наукового знання.....	23
1.3. Структура, предмет і функції загальної теорії систем.....	36
1.4. Синергетика як новітній напрям системних досліджень.....	60
<i>Питання для самоконтролю та перевірки знань.....</i>	<i>73</i>
<i>Список використаної та рекомендованої літератури.....</i>	<i>74</i>
Розділ 2. Поняття, закони та принципи теорії систем і системного аналізу.....	78
2.1. Понятійний апарат теорії систем і системного аналізу.....	78
2.2. Закони та закономірності теорії систем і системного аналізу.....	103
2.3. Характеристика принципів теорії систем і системного аналізу.....	129
<i>Питання для самоконтролю та перевірки знань.....</i>	<i>143</i>
<i>Список використаної та рекомендованої літератури.....</i>	<i>145</i>
Розділ 3. Система як ключова категорія теорії систем і системного аналізу.....	149
3.1. Наукові підходи до інтерпретації категорії «система».....	149
3.2. Структурна архітектоніка системних утворень.....	165
3.3. Критерії класифікації системних об'єктів.....	180
3.4. Історичні етапи дослідження системних явищ.....	207

3.5. Механізми функціонування та розвитку систем.....	228
<i>Питання для самоконтролю та перевірки знань.....</i>	247
<i>Список використаної та рекомендованої літератури.....</i>	248
Розділ 4. Логіка, методологія та методи системного аналізу.....	251
4.1. Сутність і типологія системного аналізу.....	251
4.2. Логіко-методичні засади системного аналізу.....	268
4.3. Методологія і методи системного аналізу.....	284
4.4. Системний аналіз у структурі інших методів науки.....	388
<i>Питання для самоконтролю та перевірки знань.....</i>	402
<i>Список використаної та рекомендованої літератури.....</i>	403
Розділ 5. Теорія систем і системний аналіз у соціології.....	408
5.1. Становлення загальної теорії соціальних систем.....	408
5.2. Системні концепції в теоретичній соціології.....	425
5.3. Системний підхід до аналізу сучасного суспільства.....	450
5.4. Світ-системний аналіз глобального соціуму.....	463
5.5. Системний аналіз у соціологічних дослідженнях.....	476
<i>Питання для самоконтролю та перевірки знань.....</i>	496
<i>Список використаної та рекомендованої літератури.....</i>	497
Словник ключових понять і термінів теорії систем і системного аналізу.....	503